

EKSKLYUZIV LIBOSLARDA DETALLAR SHAKLINI HOSIL QILISH USULLARI

Seydaxmetova Iroda ¹

¹ Toshkent xalqaro Kimyo universiteti

1- bosqich magistranti

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received:24.02.2025

Revised: 25.02.2025

Accepted:26.02.2025

KALIT SO'ZLAR:

eksklyuzivlik, adras,
atlas, ipak, lyuks
matolar, ekologiya,
sintetik matolar, tabiiy
matolar,
modellashirish, tikish
uslublari.

Eksklyuziv liboslarni yaratish jarayonida qo'llaniladigan detallar estetik jihatdan muhim bo'lishi bilan birga har bir libosning funksional va texnik xususiyatlarini ham belgilaydi. Detallarning shakllanishi va ularning to'g'ri ishlatilishi dizaynning san'atini yanada yuqori darajaga ko'taradi. Ushbu maqolada biz har bir detallarni yaratishda qo'llaniladigan texnik usullarni zamonaviy texnologiyalarning qanday ro'l o'ynashini, shuningdek, modaning yangi tendensiyalariga mos ravishda ilg'or yondashuvlarni ko'rib chiqamiz.

KIRISH. Eksklyuziv liboslar har doim moda sanoatining ajralmas qismi bo'lib kelgan. Bunday liboslarni yaratishda detallar shakli va ularning o'ziga xos usullarda ishlanishi dizaynning ijodkorligi va mahoratini ko'rsatadi. Ushbu maqolda ekslyuziv liboslardagi detallarni shakllantirishning turli usullari, ularning texnologik va estetik xususiyatlari, zamonaviy tendensiyalarga mos ravishda yangicha yechimlar taklifi keng yoritiladi. Moda sanoatining rivojlanishi bilan birga, eksklyuziv liboslar nafaqat zamon bilan hamohang bo'lishni, balki dizaynerlar va ishlab chiqaruvchilar tomonidan yaratilib, turli xil materiallar va texnikalar yordamida o'ziga xos, unutilmas obrazlarni yaratishni talab qilmoqda. Bu jarayonning markazida esa liboslar detallarining shakllanishi va ularni amalga oshirishda qo'llaniladigan ilg'or texnologiyalar turadi.

Eksklyuziv liboslar yaratishda matolarning tanlovi va ularning sifatini e'tiborga olish juda muhimdir. Matolar faqatgina estetik ko'rinishga emas, balki libosning umumiy tuzilishi, qulayligi va funksionalligiga ham bevosita ta'sir qiladi. Shuning uchun, dizaynerlar uchun eksklyuziv liboslarni yaratishda, materiallarning sifatini va ularning yasash texnologiyalarini chuqur o'rganish zarur.

1. Atlas va adras. O'zbekistonda eksklyuziv liboslar yaratishda atlas va adras kabi milliy matolar keng qo'llaniladi. Bu matolar, o'zining porloq silliq yuzasi va boy ranglari bilan ajralib turadi. Atlas matosi nafaqat o'zining ajoyib ko'rinishi bilan, balki uning yengil va nozik tuzilishi bilan ham mashhur. Bu mato ko'plab an'anaviy va zamonaviy liboslarda ishlatiladi. Adras esa, o'zining rang-barang naqshlari bilan birga, milliy merosni aks ettiradi. Ushbu matolarni zamonaviy dizaynlar bilan uyg'unlashtirish, milliy va global moda tendentsiyalarini birlashtirishda muhim o'rin tutadi. Shuningdek, bu matolarning yuqori sifatli bo'lishi, ularning uzoq muddat davomida o'z shaklini va rangini saqlab qolishiga imkon beradi, bu esa eksklyuziv libosning uzun muddat davomida foydalanishga yaroqliligini ta'minlaydi.

2. Ipak va lyuks matolar. Ipak, o'zining yumshoqligi va nozikligi bilan tanilgan eng yuqori sifatli matolardan biridir. Ipak matolari juda yengil, lekin ularning tuzilishi bir qadar mustahkamdir, bu esa libosning nafis va estetik ko'rinishini ta'minlaydi. Eksklyuziv liboslarda, ayniqsa to'ylik va festival liboslarida, ipak matolarining ishlatilishi keng tarqalgan. Lyuks matolar ham, shuningdek, bu borada katta ahamiyatga ega. Ular o'zining yuqori sifatli tolalaridan ishlab chiqariladi va liboslarning nafaqat tashqi ko'rinishini, balki foydalanish davomida qulaylikni ham ta'minlaydi. Ipak matolaridan yaratilgan liboslar, odatda, osuda va nafis ko'rinadi, bu esa ular har bir to'y yoki muhim tadbirda ajralib turishiga imkon beradi.

3. Ekologik toza va tabiiy matolar. Zamonaviy dunyoda ekologik toza va tabiiy matolarning mashhurligi ortmoqda. Xususan, organik paxta, bambuk matolari, qayta ishlangan materiallar va boshqa tabiiy tolalar ekologik dizaynning ajralmas qismiga aylangan. Bu matolar nafaqat estetik va qulaylik nuqtai nazaridan, balki ekologik jihatdan ham ahamiyatga ega. Bu kabi materiallar, nafaqat dizaynerlarga, balki iste'molchilarga ham o'z faoliyatlarini ekologik jihatdan mas'uliyatli tarzda amalga oshirishga imkon beradi. Ekologik toza matolarni qo'llash, modaning yanada barqaror va etikal bo'lishini ta'minlashga yordam beradi.

4. Zamonaviy sintetik matolar. Zamonaviy texnologiyalar yordamida ishlab chiqarilgan sintetik matolar, ularning sifat va dizayn jihatidan yuqori bo'lishi mumkin. Poliamid,

poliestir, lyocell kabi sintetik tolalar, mustahkamlik va uzoq muddatli foydalanish nuqtai nazaridan foydalidir. Bu matolar, ayniqsa sport va kundalik kiyimlar dizaynida keng qo'llaniladi, ammo ular eksklyuziv liboslar yaratishda ham o'z o'rniga ega bo'lishi mumkin. Ular o'zining yengil va qizdirish xususiyatlariga ega bo'lib, zamonaviy dizayn va yuqori sifatni birlashtiradi. Sintetik matolarni ishlatish, shuningdek, moda sanoatining raqobatbardoshligini oshiradi.

5. To'qimachilikning innovatsion texnologiyalari. So'nggi yillarda to'qimachilik sanoatida yangi innovatsion texnologiyalar, masalan, 3D to'qish, nano texnologiyalar va zamonaviy o'rgimchak simi texnologiyalari keng qo'llanilmoqda. Bu texnologiyalar matolarni yanada funksional va estetik jihatdan mukammal qilishga yordam beradi. Ular, masalan, liboslarda qo'shimcha ranglar, naqshlar va strukturalar yaratishga imkon beradi. Bu texnologiyalarni qo'llash, eksklyuziv liboslarga yangi ko'rinish va funksionallik qo'shadi. Yangi texnologiyalar yordamida ishlab chiqarilgan matolar eng yuqori sifat va o'zgacha dizayn xususiyatlariga ega bo'lib, modaning yangi davriga yangi yondashuvlarni olib keladi.

Eksklyuziv liboslar yaratishda matolar tanlovi katta ahamiyatga ega. Milliy matolar, ekologik toza materiallar va zamonaviy texnologiyalar yordamida ishlab chiqarilgan matolar dizayn va funksionallikni uyg'unlashtirib, nafaqat estetik jihatdan, balki barqarorlik nuqtai nazaridan ham yuqori sifatni ta'minlaydi. O'zbekistonda eksklyuziv liboslar yaratishda milliy meros va zamonaviy texnologiyalarni uyg'unlashtirish orqali global moda bozorida raqobatbardosh mahsulotlar yaratish imkoniyati mavjud. Bundan tashqari, eksklyuziv liboslar uchun rang va mato tanlash alohida o'rin tutadi. Zamonaviy dizaynerlar ipak, atlas, shoyi va jakkard kabi hashamatli matolardan foydalanib, ularni yorqin va kontrastli ranglar bilan uyg'unlashtiradilar. Ranglar psixologiyasini hisobga olib, har bir detalning libosdagi umumiy kayfiyatga ta'siri tahlil qilinadi.

Ranglar eksklyuziv liboslarning dizaynida juda muhim rol o'ynaydi, chunki ular nafaqat estetik tasavvur yaratadi, balki kiyimni kiygan insonning ruhiy holatini va ijtimoiy pozitsiyasini ham aks ettiradi. Ranglar yordamida libosning umumiy ko'rinishini kuchaytirish, uning har bir detalini ajratib ko'rsatish, va individuallikni ta'minlash mumkin. Ranglar dizaynning muhim vositasi bo'lib, ular quyidagi jihatlar bilan libosni yanada chiroyli va ifodalovchi qilishga yordam beradi:

Eksklyuziv liboslar dizaynida asosiy e'tibor libosning nafaqat umumiy ko'rinishiga, balki uning har bir detalining ahamiyatiga qaratiladi. Dizaynerlar detallarni yaratishda quyidagi usullardan foydalanadilar:

1. Modelashtirish va qo'lda ishlov berish. Modelashtirish va qo'lda ishlov berish usullari libos detallariga nafislik va dinamik ko'rinish beradi. Modelashtirish va qo'lda ishlov berish jarayonlari, o'z navbatida, libosning nafisligini va yuqori sifatini ta'minlaydi. Bunday usullar yordamida yaratilgan liboslar har bir detali bilan alohida, ularning bir-biriga uyg'un bo'lishi esa dizaynning mukammalligini oshiradi. Qo'lda ishlov berish usullari nafaqat ko'rinishni, balki libosning ruhiy qiymatini ham oshiradi, chunki har bir detalga qat'iy e'tibor va sevgi bilan ishlov beriladi. Qo'lda ishlov berish jarayonlari shuningdek, dizaynerlarga noan'anaviy va eksklyuziv materiallar bilan ishlash imkoniyatini beradi. Bu usullar yordamida, liboslarning detallarini shakllantirishda ijodiy yondashuv va yuqori mahorat talab qilinadi, bu esa yakuniy mahsulotning o'ziga xosligini oshiradi.

Qo'lda ishlov berish jarayonida to'imachilik matolari qo'lda shakllantiriladi, bu esa eksklyuziv liboslarning o'ziga xosligini oshiradi. Qo'lda ishlov berish esa libosning nafaqat shakli, balki uning detallarining sifatini ham belgilaydi. Qo'lda ishlov berish jarayonida mato o'ziga xos usullarda shakllantiriladi, tugallanadi va yakuniy ko'rinish olish uchun maxsus texnikalar qo'llaniladi. Masalan, to'qish, tikish, katamlar hosil qilish yoki boshqa dekorativ elementlarni qo'llash jarayonlari libosning xususiyatlarini ta'kidlaydi.

Qo'lda ishlov berish, ayniqsa an'anaviy uslublarga asoslangan dizaynlarda yoki nozik detallarga ega eksklyuziv liboslarda juda muhim. Masalan, qo'lda ishlangan naqshlar, bezaklar yoki bezatilgan to'qimalar libosning nafaqat estetik jihatlarini, balki uni yaratishdagi mehnatni va san'atni ham ko'rsatadi. Qo'lda ishlov berish jarayonlari, shuningdek, dizaynerga to'liq ijodiy erkinlik beradi, chunki u turli xil matolarni, ranglarni va strukturaviy elementlarni birlashtirishi mumkin.

Qo'lda ishlov berishning yana bir muhim jihat – bu texnologiyalarning an'anaviy usullarini saqlab qolish va modernizatsiya qilishdir. Bugungi kunda ko'plab dizaynerlar milliy matolarni, xususan, atlas va adrasni ishlashda qo'lda ishlov berish usullaridan foydalanishni afzal ko'rmoqdalar, chunki bu usul nafaqat badiiy, balki san'atga asoslangan ishlovni ham ta'minlaydi. Bu esa, eksklyuziv liboslarni yaratishda noyob va ajralib turadigan detal va elementlarni kiritish imkonini beradi.

Modelashtirish esa libosni avval qog'ozda, so'ng matoda shakllantirishni o'z ichiga oladi, bu usul detallarni aniq ishlash imkonini beradi. Modelashtirish jarayoni, avval, qog'ozda yoki boshqa materialda libosning dastlabki shaklini yaratishni o'z ichiga oladi. Bu jarayonning maqsadi – libosning to'g'ri o'lchamlarini va kompozitsiyasini aniqlash, detallarni qanday joylashtirish va bir-biriga uyg'unlashtirishni rejalashtirishdan iborat.

Modelashtirishda, dizaynerlar, libosning siluetini shakllantirishda har bir qismning o'zaro uyg'unligini ta'minlaydi, bu esa libosning vizual sifatini oshiradi.

Qog'ozda modellastirilgan shakl, keyinchalik mato ustiga o'tkaziladi, bu jarayonning maqsadi esa detallarning aniq va o'zgarmas bo'lishini ta'minlashdir. Shuningdek, bu usul libosni yasashda matoning xarakteristikalarini, masalan, uning cho'ziluvchanligini, og'irligini yoki nisbatan yengil yoki qattiq bo'lishini hisobga olishni ta'minlaydi. Modellastirish, ayniqsa murakkab dizaynlar yoki qatlamli strukturalar uchun juda muhim hisoblanadi, chunki u har bir detalning qaysi nuqtada joylashishini va qanday shakl olishligini aniq ko'rsatadi.

Modellashtirish va qo'lda ishlov berish usullari eksklyuziv liboslarning asosiy va ajralmas qismlarini tashkil etadi. Ushbu usullar, liboslarning nafaqat shaklini, balki uning estetik va texnologik jihatlarini ham o'zgartiradi. Modellastirish orqali dizaynerlar libosning aniq shakllarini yaratish imkoniyatiga ega bo'ladilar, qo'lda ishlov berish esa har bir detalning o'ziga xosligini va sifatini oshiradi. Bu jarayonlarning kombinatsiyasi eksklyuziv liboslarni yaratishda eng yuqori darajadagi ijodiy va texnologik natijalarni ta'minlaydi.

2. Qirqish va tikish usullari. Eksklyuziv liboslarda qirqish va tikish texnikalari muhim o'rin tutadi. Detaillarni maxsus naqsh va texnikalarga asoslangan holda qirqish, libosning umumiy shaklini va stilini to'g'ri yaratishga yordam beradi. Ayniqsa, zamonaviy tikuv texnologiyalari, masalan, lazerli qirqish va kompyuter yordamida aniqlik bilan ishlov berish, yuqori aniqlikdagi tikuvlarni yaratish imkonini beradi. Bunda, mato to'qimalarini va ularning harakatini inobatga olish hamda detaillarni o'ziga xos tarzda tikish, libosning nafis va zamonaviy ko'rinishini ta'minlaydi.

3. Bezash elementlari. Bezaklar eksklyuziv liboslarning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Kashta tikish, toshlar va biserlar bilan bezash, qo'l mehnati orqali hosil qilinadigan naqshlar libosga o'ziga xos go'zallik bag'ishlaydi. Bu usullar qadimiy xalq amaliy san'ati bilan zamonaviy dizaynni uyg'unlashtiradi.

4. Asimmetrik shakllar va geometrik detal yaratish. Asimmetriya zamonaviy modaning muhim tendensiyalaridan biridir. Eksklyuziv liboslarda geometrik shakllar va o'zgacha kesimlar orqali murakkab, ammo jozibali siluetlar hosil qilinadi. Bu yondashuv liboslarni nafaqat estetik, balki funksional jihatdan ham boyitadi.

5. Innovatsion texnologiyalarni qo'llash. Zamonaviy moda sanoatida innovatsion texnologiyalar keng qo'llanilmoqda. 3D modellastirish dasturlari yordamida yaratilgan

detallar, lazer bilan kesilgan matolar, texnik ishlov berish orqali yaratilgan teksturali shakllar liboslarga zamonaviy ko'rinish beradi.

Ilmiy yondashuv. Maqolada eksklyuziv liboslardagi detallar shaklini yaratishda xalq amaliy san'ati va zamonaviy texnologiyalarning uyg'unligi ilmiy asosda tahlil qilinadi. O'zbekiston amaliy san'atining boy merosi dizaynerlarga yangi ilhom manbai bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, atlas va adras kabi milliy matolarni ishlatish va ularga zamonaviy dizayn yechimlarini qo'llash bugungi kunda katta ahamiyat kasb etmoqda. Eksklyuziv liboslar yaratishda milliy matolarni zamonaviy dizayn usullari bilan uyg'unlashtirish nafaqat estetik, balki texnologik jihatdan ham muhimdir. O'zbekistonning xalq amaliy san'ati bilan tanishish va undan ilhom olish, dizaynerlarga o'z ishlarida yangi kreativ imkoniyatlarni ochadi. Masalan, atlasning yorqin ranglari va nozik tuzilishi, adrasning sifatli to'qilishi va qattiqligi, dizaynerlarga nafaqat zamonaviy uslublar, balki an'anaviy naqshlar va bezaklarni ham ishlatishga imkon beradi. Bunday liboslar yaratishda texnologiyalarni qo'llashning o'ziga xos o'rni bor. Maxsus to'qish texnikalari, zamonaviy tikuv mashinalari, aksessuarlar va bezaklarni ishlab chiqarish jarayonida yuqori sifatli materiallar va texnologiyalarni birlashtirish, libosning sifatini oshiradi. Misol uchun, an'anaviy naqshlarni raqamli bosib chiqarish texnologiyalaridan foydalanish, nafaqat naqshning aniqligini ta'minlaydi, balki uni ishlab chiqarish jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi. Shu bilan birga, xalq san'ati va zamonaviy texnologiyalar o'rtasidagi uyg'unlik, nafaqat eksklyuziv liboslar yaratishda, balki ularni o'z vaqtida va zamonaviy bo'lishini ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Dizaynerlar har doim o'z ishlariga yangi texnologik yechimlar va uslublarni qo'llab, liboslarning nafaqat tashqi ko'rinishini, balki funksional imkoniyatlarini ham yaxshilashni maqsad qiladilar. Bunday integratsiya orqali eksklyuziv liboslar o'zining zamonaviyligini va estetik jozibasini saqlab qolgan holda, an'anaviy elementlarni yangi ko'rinishda namoyon etadi, bu esa ularning yanada ommalashishiga va keng auditoriya tomonidan qadrlanishiga olib keladi. Bundan tashqari, eksklyuziv liboslarni yaratishda zamonaviy texnologiyalar va xalq amaliy san'ati o'rtasidagi integratsiya nafaqat estetik jihatdan, balki madaniy va iqtisodiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. O'zbekistonning boy tarixiy merosi va an'anaviy san'ati, ayniqsa, milliy naqshlar va bezaklar, nafaqat mamlakat ichidagi moda sanoatida, balki xalqaro bozorlarida ham katta qiziqish uyg'otmoqda. Bunday liboslar nafaqat jismoniy tashqi ko'rinish bilan ajralib turadi, balki ular o'ziga xos ma'nolar, madaniy meros va tarixni aks ettiradi. Zamonaviy dizaynerlar, ayniqsa, yosh avlod, an'anaviy usullarni qo'llashda yangi yondashuvlarni topishga harakat qilmoqda. Masalan, adrasni va atlasni o'zida mujassamlashtirgan liboslar nafaqat uning estetikasini, balki

dizaynerning ijodiy ko'nikmalarini ham ko'rsatadi. Bu orqali, zamonaviy dizayn va xalq san'ati o'rtasida bir nisbatan yangi tilda muloqot boshlanadi, bunda yangiliklar va an'analar uyg'unlashadi. Bunday integratsiya, ayniqsa, O'zbekistonda, moda sanoatining rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Shuningdek, xalq amaliy san'ati va zamonaviy texnologiyalarning uyg'unligi, o'z navbatida, ekologik toza materiallar va barqaror dizayn tamoyillarini qo'llashni ham o'z ichiga oladi. Bugungi kunda moda sanoati va dizaynerlar jahon bo'ylab ekologik toza va qayta tiklanadigan materiallarga bo'lgan talabni oshirishi, shu bilan birga milliy an'analar asosida yaratilgan liboslar orqali ekologik mas'uliyatni ta'minlash imkoniyatlarini ko'rib chiqishmoqda. Bu jarayon eksklyuziv liboslarni nafaqat estetik jihatdan, balki ekologik nuqtai nazardan ham yuqori darajaga ko'taradi. Bunday yondashuv, albatta, moda sanoatining kelajagi uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, uning rivojlanishiga yangi impuls beradi. Eksklyuziv liboslar yaratishda xalq amaliy san'ati va zamonaviy texnologiyalarning uyg'unligini hisobga olgan holda, dizaynerlar nafaqat an'anaviy naqshlarni yangicha talqin qilish, balki global bozorga mos keladigan liboslarni ishlab chiqarishga qodir bo'lishadi.

Shunday qilib, O'zbekistonning an'anaviy san'ati va zamonaviy texnologiyalarni birlashtirish orqali, nafaqat yangi estetik me'yorlar yaratish, balki xalqaro moda maydonida milliy brendlarni shakllantirish imkoniyatlari ham kengayadi.

Xulosa. Eksklyuziv liboslar yaratishda detallarni shakllantirish va ularni yaratish jarayonida qo'llaniladigan texnik usullar moda sanoatining rivojlanishi va dizaynerlarning ijodkorligini ko'rsatadi. Milliy matolar, zamonaviy texnologiyalar va ekologik toza materiallarning uyg'unligi liboslarning estetik va funksional xususiyatlarini mukammal darajaga olib keladi. Modellashtirish, qo'lda ishlov berish, qirqish va tikish kabi usullar yordamida yaratilgan detallar, libosning umumiy ko'rinishini va o'ziga xosligini oshirib, ular nafaqat jismoniy tashqi ko'rinish, balki madaniy va tarixiy merosni aks ettiradi. Innovatsion texnologiyalarning qo'llanilishi esa dizaynerlarga yangi kreativ imkoniyatlar yaratadi va liboslarning sifatini yuqori darajaga olib keladi. Bunday yondashuv, an'anaviy uslublarni zamonaviy texnologiyalar bilan birlashtirish orqali, nafaqat global moda bozorida raqobatbardosh mahsulotlar yaratishga yordam beradi, balki yangi trendlar va istiqbolli dizaynlarni shakllantiradi. Eksklyuziv liboslarning yaratilishidagi ilmiy yondashuv va texnologik integratsiya, ularning nafaqat estetik, balki madaniy va iqtisodiy jihatdan ham ahamiyatini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Liboslar tarixi. D.Rahmatullayeva, U.Xodjayeva, F.Ataxanova
//http://milliycha.uz/kr/liboslar-tarixi/.
2. J.S.Ergashev O.B. Mamadaliyeva M.A.Nazarova. Kostyum tarixi. O'quv qo'llanma. Namangan Muhandislik-texnologiya instituti, 2020.
3. Kiyim va libos, ular o'rtasida qanday farq bor? N.ALIMUHAMEDOVA, "TIQXMMI" Milliy tadqiqot universiteti katta o'qituvchisi.
4. Богатырев П.Г. Вопросы теории народного искусства. М.: Искусство, 1971. 544 с.
5. "Libos dizayni sohasi ta'limida kostyum va aksessuarlar loyihalashning ustuvor aspektlari" Abdullaeva F., Nishanova S. Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences (E)ISSN: 2181-1784 4(02), Feb., 2022
6. Sadikova, S. A., Kultasheva, N. D. [Bauxauz-Germaniya madaniyatining fenomeni sifatida](#). (2023). *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 3(1), 433-438.
7. Kultasheva N. [Bayat Mukhtarov And His Plastic Innovations](#) - Art and Design: Social Science, 2022.